

МУЗЕИТЕ И ОТВОРЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Силвия Станчева

Резюме: Статията анализира концепцията за отворено образование и ролята на музеите в изграждането на една нова образователна екосистема. Чрез създаването и предоставянето на достъп до отворени образователни ресурси музеите могат да се превърнат в ключов фактор и свързващо звено между формалното и неформално образование.

Ключови думи: музеи, отворено образование, образователна екосистема.

MUSEUMS AND OPEN EDUCATION

Sylvia Stancheva

Abstract: The paper analyzes the concept of open education and the role of museums in building a new learning ecosystem. By creating and providing access to open educational resources, museums can become a key factor and link between formal and non-formal education.

Key words: museums, open education, learning ecosystem.

В по-голямата част от своята институционална история музеите са подпомагали формалното образование, като са си сътрудничели с училищата. Вече доста години музеите осъществяват и собствени образователни програми, които спадат по-скоро към т.нар. неформално образование. Ето защо образователната функция на музеите не е нещо ново и несвойствено за тях. През десетилетията музеите са се трансформирали и променяли своите приоритети многократно, но същото се е случило и с образователните системи. Към днешна дата безспорна новост представлява концепцията за отворено образование и създаването на отворени образователни ресурси. Именно в този контекст на музеите все повече се гледа като на средищен център в една „образователна екосистема“¹. Това на свой ред води до нови изисквания и очаквания към музеите.

¹ **Building the Future of Education** [online]: *Museums and the Learning Ecosystem*. Washington DC: American Alliance of Museums, 2014. [Viewed 14.02.2021]. ISBN 978-1-933253-97-8. Available form: <https://www.aam-us.org/2014/01/20/building-the-future-of-educationmuseums-and-the-learning-ecosystem/>

Концепцията за отворено образование е една от стратегиите за постигане на устойчиво развитие в неговия социален аспект. Тя става особено популярна през последните двадесет години и най-вече след приемането на Декларацията за отворено образование от Кейптаун, публикувана на 22 януари 2008 г.² По случай 10-годишнината от публикуването на Декларацията е издадена и брошура с десет насоки за развитие на отвореното образование.³ И в двата документа ясно се посочва, че стремежът е към устойчиво развитие на общностите чрез осигуряване на всеобхватно и качествено образование, както и чрез насърчаване на обучението през целия живот. Отвореното образование е дефинирано като образование, което „чрез възможностите на съвременния дигитален и свързан с Интернет свят, позволява на всеки свободно да използва, редактира и споделя – по всяко време, навсякъде и във всякакъв формат“⁴. Насърчава се разработването на огромен набор от образователни ресурси в Интернет, които са отворени и свободни за използване от всички. Този вид ресурси биват наричани отворени образователни ресурси и включват всички “отворено лицензирани курсови материали, учебни планове, учебници, игри, софтуер и други материали, които подпомагат преподаването и обучението“⁵. Освен отворените образователни ресурси много важна роля за този вид образование играят новите информационни и комуникационни технологии, които правят възможно лесното споделяне на тези ресурси, съвместното им използване, а самото обучение – гъвкаво по отношение на време и пространство.

Какъв е музейният отговор на концепцията за отворено образование?

Музейният отговор на концепцията за отворено образование е т.нар. „музей на участието“. Тази идея става особено популярна в музейните среди, когато през 2010 г. Нина Саймън издава своята монография „Музей на участието“⁶. Забележително сходство се наблюдава между идеята за отворено образование и тази за музей на участието. Аналогично на отвореното образование, което предполага всеки свободно да използва, *редактира* и *споделя* образователни ресурси, музейят на участието е място, където посетителите

² *The Cape Town Open Education Declaration* [online]. © Creative Commons License. [Viewed 12.02.2021]. Available from: <https://www.capetowndeclaration.org/read-the-declaration>

³ **Cape Town** Open Education Declaration 10th Anniversary: Ten directions to move open education forward. 2018. In: *The Cape Town Open Education Declaration* [online]. © Creative Commons License. [Viewed 12.02.2021]. Available from: <https://www.capetowndeclaration.org/cpt10/>

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

⁶ **Simon, Nina.** *The Participatory Museum*. Santa Cruz: Museum 2.0, 2010.

могат да „създават, *споделят, редактират* и да обсъждат един с друг предложеното им културно съдържание“⁷. Очевидно и двете концепции са силно повлияни от скоростното навлизане на интернет и новите информационни и комуникационни технологии в образователните процеси. Начинът, по който се структурират и разпространяват знанията в онлайн пространството, е коренно различен от традиционния модел на образование, тъй като дава много повече свобода на обучаващия се именно чрез възможността за редактиране на предложеното съдържание и бързото му споделяне. Ето защо от музеите се очаква да предложат както същата свобода за намеса на съдържателно ниво, така и значително по-лесен достъп до предлаганото знание, включително в дистанционен режим.

Осигуряването на дистанционен достъп до образователните ресурси на музеите е особено важно сега в условията на COVID-19 криза (карантинирание, затваряне на училищата и дистанционно обучение). Наскоро Мрежата на европейските музейни организации (NEMO) публикува на своя уеб сайт официален доклад, резултат от проучване на това как пандемията от COVID-19 се отразява на музеите в Европа⁸. В доклада се посочва, че в резултат на затварянето 80% от музеите са увеличили своята онлайн активност. Повече от 40% от респондентите в проучването забелязват увеличение в броя на онлайн посещенията в техния музей. Прави впечатление, че наред със социалните медии най-търсените онлайн услуги, които предлагат музеите, са образователните ресурси⁹. Очевидно в ситуация на криза и на дистанционно обучение хората активно се обръщат към музеите, за да намерят там допълнителна помощ в процеса на образование. В това отношение от музеите се очаква много по отношение на т.нар. отворени образователни ресурси.

Не са малко музеите, които предоставят отворени образователни ресурси, но в повечето случаи това са по-големи музеи, с повече финансови възможности. Най-често те осигуряват свободен достъп до своите дигитализирани колекции. Добър пример в това отношение е най-големият художествен музей в САЩ – Музеят на изкуството „Метрополитън“. Той предоставя отворен достъп до над 400 000 изображения на произведения на изкуството¹⁰. Художественият институт в Чикаго, който е вторият по големина художествен музей

⁷ Ibid.

⁸ **Survey** on the impact of the COVID-19 situation on museums in Europe. 2020. In: *Network of European Museum Organisations* [online]. [Viewed 15.02.2021]. Available form: <https://www.ne-mo.org/advocacy/our-advocacy-work/museums-during-covid-19.html>

⁹ Ibid, p. 12, p. 16.

¹⁰ *The Met* [online]. New York, NY: The Metropolitan Museum of Art, © 2000–2021. [Viewed 19.02.2021]. Available form: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search?searchField=All&showOnly=open Access&sortBy=relevance&offset=0&pageSize=0>

в САЩ, също дава свободен достъп до над 50 000 изображения¹¹. Списъкът може да бъде продължен с Музей „Пол Гети“ в Лос Анджелис, Калифорния (свободен достъп до над 100 000 изображения)¹², Музей на изкуствата в Кливланд, Охайо (свободен достъп до над 30 000 изображения)¹³. Най-големият музеен, образователен и изследователски комплекс в света Смитсоновиън предоставя без никакви ограничения достъп до над три милиона 2D и 3D обекти и бази от данни¹⁴. Едни от най-големите музеи в Европа също са много активни в тази посока. Музеят-дворец Белведере във Виена, Австрия, предоставя достъп до изкуство, обхващащо периода от Средновековието до XXI век. Изображения на произведения на изкуството могат да бъдат ползвани чрез „Програмата за отворено съдържание на Белведере“ и да се изтеглят без ограничение на авторските права¹⁵. Кралската галерия „Маурицхойс“ в Хага, Нидерландия, която съхранява творби на едни от най-известните холандски и фламандски художници като Рембранд, Рубенс, Вермер и други, дава възможност изображения на произведенията да се свалят и използват както с образователна, така и с комерсиална цел¹⁶. От този макар и кратък преглед прави впечатление, че музеите са направили достъпни чрез уеб сайтовете си доста голяма част от колекциите си. В този смисъл Бет Харис прави много точен коментар в статията си, посветена на музеите и отвореното образование, а именно: “музеите от доста време създават уеб ресурси, които могат да бъдат описани като отворени образователни ресурси най-вече по отношение на достъпността им“¹⁷. Проблемът е, обаче, че музейните уеб ресурси често се създават, за да отговорят на непосредствените нужди на някоя от образователните програми на музея. Ето защо много често те биват игнорирани от по-широката общност на организации и радатели за отворено образование. Според Харис част от проблема е, че различните общности, които съставляват образователната екосистема, рядко общуват помежду си¹⁸.

¹¹ *Art Institute Chicago* [online]. [Viewed 19.02.2021]. Available form: <https://www.artic.edu/image-licensing>

¹² *The J. Paul Getty Museum* [online]. © J. Paul Getty Trust. [Viewed 19.02.2021]. Available form: <https://www.getty.edu/art/collection/>

¹³ *The Cleveland Museum of Art* [online]. [Viewed 19.02.2021]. Available form: <https://www.clevelandart.org/open-access>

¹⁴ *Smithsonian* [online]. [Viewed 19.02.2021]. Available form: <https://collections.si.edu/search/>

¹⁵ *Belvedere* [online]. Wien: Österreichische Galerie Belvedere, © 2021. [Viewed 16.02.2021]. Available form: <https://sammlung.belvedere.at/objects/images?>

¹⁶ *Mauritshuis* [online]. The Hague: Mauritshuis, © 2021. [Viewed 16.02.2021]. Available form: <https://www.mauritshuis.nl/en/explore/the-collection/artworks/?sp=0>

¹⁷ **Harris, Beth.** Museums and Open Education. In: *eLiterate* [online]. 6 October 2012. [Viewed 16.02.2021]. Available form: <https://eliterate.us/museums-and-open-education/>

¹⁸ *Ibid.*

Музеят като център на една образователна екосистема

В последните две десетилетия в рамките на редица обществени дебати музеят е разглеждан като ключов фактор за развитието на една динамична образователна екосистема, като свързващо звено между формалното и неформално образование. Добър пример в това отношение е срещата на група експерти в областта на образователната политика, представители на финансиращи организации и новатори в образованието, състоялата се през септември 2013 г. в Националния музей на сградите във Вашингтон, окръг Колумбия, САЩ¹⁹. Основната идея, която се обсъжда, е създаването на една динамична учебна мрежа чрез интегриране на всички налични образователни активи (институции, програми, добри практики, подготвени кадри и т.н.). Срещата е инициирана от Американския център за бъдещето на музеите и Музей „Хенри Форд“ в отговор на прогнозите на редица организации, че Америка е на прага на голяма промяна в образователната система. Според тях причините за предстоящата трансформация се коренят от една страна в нарастващото недоволство от официалната образователна система, а от друга – в сериозната криза във финансирането ѝ както на национално, така и на местно ниво. Едновременно с това, обаче, се появяват нови хоризонти чрез технологичния напредък в комуникациите, споделянето на съдържание и очакванията по отношение на достъпа до образование и неговата персонализация. Ето защо прогнозите са, че тези промени ще доведат до нова икономика на обучението, основана на различни методи за споделяне и използване на образователни ресурси²⁰.

Според Майкъл Робинс, старши съветник в Министерство на образованието, САЩ, и един от участващите в срещата експерти, една от основните задачи пред музеите е разработването на образователни ресурси за родители и ученици, които да са свързващо звено между обучението в училищна и музейна среда. Ръководствата за обучение и заданията, които свързват училищната програма с музейните колекции, не са просто образователни ресурси – те са инструменти за по-добро образование. Според Робинс музеите трябва много активно да използват възможностите за електронно обучение, като активно ангажират учениците и същевременно задълбочат сътрудничеството между училищата, семействата и обществените организации. Музеите могат да бъдат общностни центрове, които помагат за осигуряването на достъп до Интернет на по-широк кръг от хора и повишаване на цифровата грамотност. В духа

¹⁹ **Merritt**, Elizabeth. Building the Future of Education: Museums and the Learning Ecosystem. In: *American Alliance of Museums* [online]. 20 January 2014. [Viewed 14.02.2021]. Available form: <https://www.aam-us.org/2014/01/20/building-the-future-of-education-museums-and-the-learning-ecosystem/>

²⁰ Ibid.

на отвореното образование Робинс твърди, че Интернет базираните ресурси и инструменти за сътрудничество могат да улеснят редица учебни проекти с участието на учители, ученици и музейни уредници²¹.

Друг участник в срещата Катрин Принс очертава два възможни сценария за бъдещето на образованието²². Първият сценарий визира една динамична мрежа за обучение, в която всички ангажирани с образователния процес заедно създават гъвкава и радикално персонализирана образователна екосистема, която отговаря на нуждите на всички учащи. Вторият сценарий прогнозира пейзаж, в който само тези, чиито семейства притежават време, пари и ресурси, ще имат достъп до персонализирано обучение, което отговаря на техните нужди. И при двата сценария, обаче, музеите трябва да припознаят себе си не само като заинтересована страна в процеса на обучение, но като агент на промяната, която цели по-широка образователна екосистема²³.

В заключение...

Дебатите относно ролята на музеите в образователния процес не стихват. В тях намират място различни идеи – от такива, които са изцяло хипотетични и прогнозираят възможното бъдеще на музея, до изключително ориентирани към практиката съвети и препоръки. Основният повтарящ се във всички тях мотив е визията за музея не просто като предоставящ достъп до отворени образователни ресурси, а като ключов фактор в процеса на изграждане на образователна екосистема. Той трябва да може да отговори на очакваните радикални промени в образованието, свързани с децентрализация, персонализация, социално и цифрово разделение. Само бъдещето ще покаже, обаче, в каква степен класическите музейни институции ще се адаптират към промените в образователния модел.

Цитирани източници/ References:

1. *Art Institute Chicago* [online]. [Viewed 19.02.2021]. Available form: <https://www.artic.edu/image-licensing>
2. *Belvedere* [online]. Wien: Österreichische Galerie Belvedere, © 2021. [Viewed 16.02.2021]. Available form: <https://sammlung.belvedere.at/objects/images?>
3. *Building the Future of Education* [online]: *Museums and the Learning Ecosystem*. Washington DC: American Alliance of Museums, 2014. [Viewed 14.02.2021]. ISBN 978-1-933253-97-8. Available form: <https://www.aam-us.org/2014/01/20/building-the-future-of-educationmuseums-and-the-learning-ecosystem/>

²¹ **Robbins**, Michael. Foreword. In: *Building the Future of Education...* Op. Cit., pp. 5–6.

²² **Prince**, Katherine. Glimpses of the Future of Education. In: *Building the Future of Education...* Op. Cit., pp. 14–15.

²³ *Ibid.*

4. **Cape Town** Open Education Declaration 10th Anniversary: Ten directions to move open education forward. 2018. In: *The Cape Town Open Education Declaration* [online]. © Creative Commons License. [Viewed 12.02.2021]. Available from: <https://www.capetowndeclaration.org/cpt10/>
5. **Harris**, Beth. Museums and Open Education. In: *eLiterate* [online]. 6 October 2012. [Viewed 16.02.2021]. Available form: <https://eliterate.us/museums-and-open-education/>
6. **Mauritshuis** [online]. The Hague: Mauritshuis, © 2021. [Viewed 16.02.2021]. Available form: <https://www.mauritshuis.nl/en/explore/the-collection/artworks/?sp=0>
7. **Merritt**, Elizabeth. Building the Future of Education: Museums and the Learning Ecosystem. In: *American Alliance of Museums* [online]. 20 January 2014. [Viewed 14.02.2021]. Available form: <https://www.aam-us.org/2014/01/20/building-the-future-of-education-museums-and-the-learning-ecosystem/>
8. **Prince**, Katherine. Glimpses of the Future of Education. In: *Building the Future of Education* [online]: *Museums and the Learning Ecosystem*. Washington DC: American Alliance of Museums, 2014. [Viewed 21.02.2021]. Available form: <https://www.aam-us.org/2014/01/20/building-the-future-of-education-museums-and-the-learning-ecosystem/>
9. **Robbins**, Michael. Foreword. In: *Building the Future of Education* [online]: *Museums and the Learning Ecosystem*. Washington DC: American Alliance of Museums, 2014. [Viewed 21.02.2021]. Available form: <https://www.aam-us.org/2014/01/20/building-the-future-of-education-museums-and-the-learning-ecosystem/>
10. **Simon**, Nina. *The Participatory Museum*. Santa Cruz: Museum 2.0, 2010.
11. **Smithsonian** [online]. [Viewed 19.02.2021]. Available form: <https://collections.si.edu/search/>
12. **Survey** on the impact of the COVID-19 situation on museums in Europe. 2020. In: *Network of European Museum Organisations* [online]. © 2021 [Viewed 15.02.2021]. Available form: <https://www.ne-mo.org/advocacy/our-advocacy-work/museums-during-covid-19.html>
13. *The Cape Town Open Education Declaration* [online]. © Creative Commons License. [Viewed 12.02.2021]. Available from: <https://www.capetowndeclaration.org/read-the-declaration>
14. *The Cleveland Museum of Art* [online]. [Viewed 19.02.2021]. Available form: <https://www.clevelandart.org/open-access>
15. *The J. Paul Getty Museum* [online]. © J. Paul Getty Trust. [Viewed 19.02.2021]. Available form: <https://www.getty.edu/art/collection/>
16. *The Met* [online]. New York, NY: The Metropolitan Museum of Art, © 2000–2021. [Viewed 19.02.2021]. Available form: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search?searchField=All&showOnly=openAccess&sortBy=relevance&offset=0&pageSize=0>